

Wstęp

Jak wynika ze statystyk udostępnionych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, w roku 2023 do sądów karnych wpłynęło 2 201 795 spraw¹. Natomiast według danych pochodzących ze sprawozdania rocznego Prokuratury Krajowej za 2023 rok w przypadku prokuratur wpływ ten wyniósł 1 113 206 spraw². W tym samym czasie przeprowadzono łącznie 3459 mediacji w sprawach karnych: 3405 w sądach rejonowych i 54 w sądach okręgowych³. I jakkolwiek wskaźnik ten znacząco wzrósł w porównaniu z okresem obejmującym pierwsze lata obowiązywania w Kodeksie postępowania karnego regulacji dotyczącej mediacji (np. w latach 1999 i 2000 liczba postępowań mediacyjnych wynosiła odpowiednio 366 i 771), to w ostatnich latach utrzymuje się na podobnym poziomie, nie wykazując wyraźnej tendencji wzrostowej.

Wprowadzenie mediacji do Kodeksu postępowania karnego miało w założeniach przyczynić się do skrócenia czasu trwania postępowań karnych i usprawnić walkę z wciąż nasilającą się przestępczością, stając się jednocześnie dla pokrzywdzonego przestępstwem narzędziem służącym szybszemu dochodzeniu roszczeń powstałych w wyniku przestępstwa, dla zainteresowanych stron zaś – instrumentem umożliwiającym rozwiązanie konfliktu. Przytoczone statystyki podają jednak w wątpliwość słuszność tych założeń.

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę poszukiwania i analizy przyczyn tak znikomego wykorzystywania mediacji w sprawach karnych, zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i w procesie sądowym, co bez wątpienia przybliży do sformułowania odpowiedzi na pytanie o perspektywy mediacji karnej w Polsce. Odpowiedź ta z pewnością nie jest jednoznaczna, a jej ewentualne ostateczne ustalenie pozostawione jest Czytelnikowi. Niemniej, by podjąć choćby próbę oceny, czy

¹ <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne-w-tym-pliki-dostepne-cyfrowo/rok-2023/> (dostęp: 1.06.2024).

² <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/sprawozdania-statystyczne-za-2023-rok> (dostęp: 1.06.2024).

³ <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie> (dostęp: 1.06.2024).

mediacja karna w Polsce ma przyszłość, Autorzy książki postawili sobie za cel poszukiwanie rozwiązań sprzyjających poczynieniu ustaleń w następujących kwestiach: Czy mediacja karna w naszym systemie prawnym jest przykładem nieudanego eksperymentu ustawodawcy? Czy zmarnowano jej potencjał? Czy w obecnym modelu procesu karnego istnieje potrzeba korzystania z mediacji? Czy proces karny może funkcjonować bez mediacji i czy może funkcjonować z mediacją wykorzystywaną na większą skalę? Jakie są warunki niezbędne do efektywnego wykorzystywania mediacji w procesie karnym? Jakie są oczekiwania wobec mediacji ze strony sędziego i co w mediacji mogą zyskać osoba pokrzywdzona i sprawca? Dlaczego nie korzysta się z mediacji na etapie postępowania przygotowawczego i czy można zmienić ten stan rzeczy?

Ocena przeprowadzona w monografii pozwala jednak dostrzec szereg pozytywnych aspektów wiążących się z mediacją karną. Świadczy o tym chociażby analiza wykorzystania mediacji w sprawach o błąd medyczny, pozwalająca na przypisanie potencjalnie priorytetowej roli mediacji karnej w dążeniu do pojednania między lekarzem a pacjentem czy jego rodziną. Rozważania prowadzone na podstawie aktualnego stanu prawnego prowadzą do wnioskowania nie tylko o korzyściach mediacji na linii lekarz–pacjent, lecz także o przewadze we wspomnianych sprawach właśnie mediacji karnej nad mediacją opartą na przepisach Kodeksu postępowania cywilnego czy na podstawie regulacji dotyczącej odpowiedzialności zawodowej, przede wszystkim z tego względu, że w postępowaniu przed sądem cywilnym lekarz zazwyczaj nie jest pozwany, a w przypadku postępowania prowadzonego na podstawie ustawy o izbach lekarskich znaczenie ugody jest znikome.

Postulowana jest zasadność szerszego wdrażania mediacji karnej w sprawach z udziałem osób starszych wówczas, gdy są one ofiarami przemocy. Mediacja karna, uwzględniająca sformułowane w opracowaniu zasady służące zapewnieniu seniorom poczucia bezpieczeństwa, jawi się jako dobre narzędzie rozwiązywania tego rodzaju konfliktów, stanowiąc zarazem gwarancję prawa osób starszych do samostanowienia.

Opracowanie uwzględnia stan prawny na 1 czerwca 2024 roku.

Joanna Mucha
redaktor naukowy